

การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

POLITICAL COMMUNICATION AND POLITICAL PARTICIPATION

¹พระมหาฉัตรชัย ส่องเสริม, ²พระมหาวิไลศักดิ์ ปญญาวโร (หงษ์ศรี),

³เฉลิมพร ดาศรี และ ⁴กฤติยา จูดาบุตร

¹Phramaha Chatchai Songsroem, ²Phramaha Wilaisak Panyavaro (Hongsri),

³Chalernporn Dasri and ⁴Krittiya judaboot

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahakut Wittayalai University, Thailand

¹chatchai1songsroem@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะนำเสนอการสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งประชาชนให้ความสนใจการสื่อสารทางการเมืองมากในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นสื่อโทรทัศน์ สื่ออินเทอร์เน็ต สื่อหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุ สมาชิกในครอบครัว เพื่อนร่วมงาน หัวหน้า เพื่อนบ้าน และข้าราชการ เพราะหน้าที่ของประชาชน คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งมีผลต่อการพัฒนา เนื่องจากการมีส่วนร่วมในทางการเมืองเป็นหน้าที่ของประชาชน ประชาชนมีส่วนในการขับเคลื่อนสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง อันจะก่อให้เกิดสังคมบูรณาการไปสู่การเป็นประชาสังคม เป็นการพัฒนาไปสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็ง และปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนในการผลักดันให้พัฒนาไปสู่ภาวะการเมืองภาคประชาชน หรือการเมืองของพลเมือง

¹ นักศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

² อาจารย์ ดร. หัวหน้าศูนย์การศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัยวิทยาเขตอีสาน ศูนย์การศึกษาอุบลราชธานี

³ ผู้อำนวยการสถานีวิทยุวัดแสนสุข 104.50 MHz อุบลราชธานี

⁴ ครูโรงเรียนคำเขื่อนแก้ววิทยาคาร อำนาจเจริญ

และเป็นการพัฒนาการเมืองแบบยั่งยืนที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างแท้จริง ที่สำคัญการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นตัวชี้วัดถึงระบอบการปกครองได้ นั่นก็คือ ประเทศใดที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงย่อมแสดงถึงความ เป็นประชาธิปไตยสูง เป็นไปตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ว่า การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

คำสำคัญ: การสื่อสารทางการเมือง, การมีส่วนร่วมทางการเมือง

Abstract

This academic article It aims to present political communication with political participation which people are very interested in political communication nowadays whether it is television media internet media Newspapers, radio media, family members Colleagues, chiefs, neighbors and government officials because the duty of the people is to participate in politics which affects development. Because participation in politics is the duty of the people. People play a part in driving society, economy and politics, which will lead to the integration of society into civil society. It is a development towards a strong community. and one of the factors contributing to the development of people's politics or citizen politics And it is a sustainable political development where people can really participate in politics. important for the development of a democratic political system Which is an indicator of the regime, that is, any country with high political participation shows high democracy. in accordance with the principle of democratic governance that Government of the people, by the people, and for the people

Keywords: political communication, political participation

บทนำ

แม้ว่ากาลเวลาจะผ่านพ้นมาหลายศตวรรษแล้ว แต่การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในสังคมไทยยังคงมีลักษณะเหมือนสมัยกรีกโบราณ คือ การใช้วาทวิทยา การโฆษณาชวนเชื่อผสมผสานในการสื่อสารเพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการเมือง และการสื่อสารทางการเมืองยังทำหน้าที่สร้างทัศนคติทางการเมืองที่คับแคบ ในรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ ข้ามไม่พ้นการเมืองแบบเก่า การทุจริตคอร์รัปชัน การสมคบคิดระหว่างผู้มีอำนาจกับนายทุนแย่งชิงทรัพยากรงบประมาณ และทรัพยากรธรรมชาติจากประชาชน โดยอ้าง “ทำเพื่อชาติ” หรือ “เพื่อความมั่นคง” เป็นสำคัญ ประชาชนในประเทศด้อยพัฒนายังต้องเผชิญต่อชะตากรรมวิกฤตความยากจนวิกฤตสิ่งแวดล้อม และวิกฤตวัฒนธรรมอีกยาวนาน ตราบเท่าที่การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองยังเป็นแบบที่เห็นและเป็นอยู่ในปัจจุบัน ได้มีนักวิชาการได้ให้นิยามการสื่อสารไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, (2541) กล่าวว่า การสื่อสาร (Communication) เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตของมนุษย์เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารความรู้และประสบการณ์ตลอดจนการสร้างความเข้าใจระหว่างกันเพราะฉะนั้นการสื่อสารจึงเปรียบเสมือนสายใยของสังคมที่ประสานหน่วยต่าง ๆ ของสังคมเข้าด้วยกันโดยทั่วไปแล้วการสื่อสารมักถูกมองว่าเป็นศาสตร์และศิลป์ที่ว่าด้วยการเป็นเครื่องมือในการติดต่อระหว่างคนและกลุ่มคนในสังคมเพื่อโฆษณาชวนเชื่อและจูงใจให้ประชาชนเกิดความนิยมชมชอบและมีความศรัทธาเชื่อมั่นตลอดจนเกิดความจงรักภักดีต่อผู้ปกครอง

จักษ์ พันธุ์เพชร, (2549) กล่าวไว้ว่า ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาประชาชนชาวไทยมีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้นเนื่องจาก กฎหมายรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2540 อันเป็นกฎหมายที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศขนานนามว่า รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการเมืองไว้อย่างชัดเจนว่า ให้เน้นการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมากกว่าที่จะเป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทน นั่นหมายความว่า กำหนดให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองในทุกขั้นตอน เช่น กำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของประชาชน การที่ประชาชนมีสิทธิในการเสนอร่างกฎหมาย การเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถลงประชามติและทำประชาพิจารณ์ได้

และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิลงนามเพื่อถอดถอนบุคลากรระดับสูง รวมถึงเน้นการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงบทบาททางการเมืองของตน สามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อการแก้ไขปัญหา และสร้างสรรค์ประโยชน์แก่สังคมของตน

การสื่อสารทางการเมืองมีบทบาทต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อีกโดยการทำให้การกระทำหรือข้อเรียกร้องที่มีลักษณะเป็นการเมือง ระบบการเมืองในการจัดตั้งซึ่งนั่นก็คือ ป้อนเข้าสู่ตัวระบบการเมืองด้วยวิธีการเรียกร้องสิ่งที่มีคุณค่า และให้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ที่สำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นตัวชี้วัดถึงระบอบการปกครองได้ นั่นก็คือ ประเทศใดที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงย่อมแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยสูง แต่ประเทศใดที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำย่อมแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยต่ำไปด้วย

การสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารเป็นเครื่องมือหรือกลไกสำคัญในทางการเมืองไทยมาตั้งแต่อดีตโดยมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดและขยายแนวความคิดตลอดจนอุดมการณ์ทางการเมืองจากผู้ปกครองไปยังประชาชนในปกครองเพื่อโฆษณาชวนเชื่อและจูงใจให้ประชาชนเกิดความนิยมชมชอบความศรัทธาเชื่อมั่นและความจงรักภักดีต่อผู้ปกครอง ในสังคมปัจจุบันสถานการณ์ทางเศรษฐกิจการเมืองและสังคมเปลี่ยนแปลงไปมาก พัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้รุดหน้าไปควบคู่กับพัฒนาการทางเทคโนโลยีทางการสื่อสารรวมถึงพัฒนาการด้านความรู้ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนทำให้ “การสื่อสารทางการเมือง” มีความสลับซับซ้อนและทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้นโดยจะเห็นได้ว่า พฤติกรรมทางการเมืองเกือบทั้งหมดโดยเฉพาะในประเทศที่การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยพัฒนาก้าวหน้าไปมากจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการสื่อสารไม่ลักษณะใดก็ลักษณะหนึ่ง เฉลิมชัย นาคแสนพญา, (2553) กล่าวว่า ช่องทางการสื่อสาร หมายถึง การถ่ายทอดข่าวสารไปยังบุคคลแบ่งออกเป็นารรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านระบบที่ใช้สื่อประเภทต่างๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ งานเขียน (วารสาร นิตยสาร) วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต และการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อระหว่างบุคคลด้วยระบบการสื่อสารด้วยปากเปล่า

แบบแผนการสื่อสารทางการเมือง หมายถึง การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงจากช่องทางการสื่อสารที่ใช้สื่อ หนังสือพิมพ์ งานเขียน (วารสาร นิตยสาร) วิทยู โททัศน์อินเทอร์เน็ต รวมทั้งการสื่อสารด้วย ปากเปล่า จากแหล่งสารที่เป็นองค์กรหรือธรรมดา

การสื่อสารทางการเมืองจึงเสมือนเส้นใยประสาทของระบบการเมือง เนื่องจากมี บทบาทเป็นตัวกลางระหว่างประชาชนและรัฐบาล โดยเป็นช่องทางในการเสนอข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการตัดสินใจและนโยบายของรัฐบาล ให้ประชาชนได้รับรู้และใน ขณะเดียวกันก็เป็นกระบวนการในการนำเอาข้อเรียกร้องและความต้องการของประชาชน ไปสู่รัฐบาล ที่จะทำให้การกำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐบาล สอดคล้องและ สสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ดี

พิชิต ทนงค์, (2550, หน้า 2) กล่าวว่า การสื่อสารกับการเมืองมีความเกี่ยวพันกัน อย่างใกล้ชิด การสื่อสารเป็นพื้นฐานของศาสตร์สาขาต่าง ๆ ส่วนการเมืองเป็นเรื่องของการใช้ และการควบคุมอำนาจแนวคิดทางการเมืองผูกพันอยู่กับการสื่อสารจนแยกกันไม่ออก บุคคล สถาบัน หรือประเทศหนึ่งไม่สามารถมีอำนาจหรืออิทธิพลเหนือบุคคล สถาบัน หรือประเทศ อื่นได้ถ้าไม่ใช้การสื่อสาร การสื่อสารเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การกระทำทางการเมือง กล่าวคือ ชีวิตและสังคมจะเป็นไปอย่างไรขึ้นอยู่กับความสามารถของประชาชนในการ แลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกันหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การสื่อสารเป็นเครื่องมือสนับสนุน หรือเรียกร้องทางการเมืองนั่นเอง

ทวีศักดิ์ หงส์ทอง, (2556) กล่าวไว้ว่า ในระบอบประชาธิปไตยนั้นรัฐบาลประชาชน พรการการเมืองกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคมจะมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเรียกร้องแสวงหาข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารทางการเมืองภายใต้บรรยากาศเช่นนี้ ทำให้รูปแบบการสื่อสารทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยเป็นการไหลของข้อมูลข่าวสาร ทางการเมืองแบบสองทาง (Two-way Flow) ที่ประชาชนสามารถส่งผ่านความคิดเห็นข้อ เรียกร้องหรือข้อมูลข่าวสารกลับไปยังรัฐบาลได้และเป็นการไหลของข้อมูลข่าวสารทาง การเมืองในแนวตั้งผสมกับแนวนอนขณะที่ระบบการเมืองแบบเผด็จการนั้นประชาชนจะมี สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือการสื่อสารทางการเมืองที่ จำกัด โดยรัฐบาล จะเป็นผู้ควบคุมการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนย่อมส่งผลให้รูปแบบของการสื่อสาร ทางการเมืองที่พบนั้นเป็นการไหลของข้อมูลข่าวสารทางการเมืองแบบทางเดียว (One-way

Flow) คือรัฐบาลจะเป็นผู้ส่งข่าวสารให้ประชาชน แต่เพียงฝ่ายเดียวและเป็นการไหลของข้อมูลข่าวสารทางการเมืองในแนวตั้งหรือแนวดิ่งกล่าวคือรัฐบาลจะเป็นผู้ส่งข่าวสารลงมาให้ประชาชนเพียงฝ่ายเดียวจะเห็นได้ว่าระบบการเมืองนั้นมีผลต่อลักษณะและรูปแบบการสื่อสารทางการเมือง

ในความคิดของ Lucian (1963, p. 4) การสื่อสารเป็นเส้นใยที่ผูกพันมนุษย์เข้าด้วยกันเป็นสังคมโดย Lucian ได้แบ่งลักษณะการสื่อสารในสังคมออกเป็น 3 ลักษณะดังนี้

1. ในสังคมดั้งเดิม ชนชั้นนำจะเป็นตัวกำหนดการไหลเวียน และเนื้อหาของข้อมูลข่าวสาร ดังนั้น การสื่อสารจึงมีแนวโน้มที่จะเอื้อประโยชน์แก่ชนชั้นนำ

2. ในระยะแปรเปลี่ยน การสื่อสารมีความเป็นทวิลักษณ์ ในด้านหนึ่งใช้ระบบเทคโนโลยีสมัยใหม่สื่อสารภายในศูนย์กลางของสังคมที่มีความเป็นสมัยใหม่ และเป็นการเมือง ในอีกด้านหนึ่งเป็นการสื่อสารแบบพบหน้ากัน และภายในชุมชน การควบคุมการสื่อสารโดยกลไกภายในสังคมเป็นเรื่องยาก

3. ในสังคมใหม่ (โดยเฉพาะที่เป็นประชาธิปไตย) การสื่อสารโดยสื่อมวลชน มีความเป็นวิชาชีพ มีโครงสร้างเฉพาะซึ่งทำหน้าที่นี้ และจะมีความเป็นอิสระจากรัฐบาลโดยเปรียบเทียบ มีจรรยาบรรณของความเป็นกลางกำกับอยู่

Almond (1980, p. 9) เห็นว่า การสื่อสารทางการเมืองมีความสำคัญตรงที่เป็นวิธีการในการช่วยระบบการเมืองที่จะทำหน้าที่อื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเรียกร้องผลประโยชน์ การรวบรวมผลประโยชน์หรือการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ จุดเด่นของสังคมใหม่อยู่ที่ความสามารถที่ได้พัฒนาองค์การสื่อสารขึ้นมาเป็นการเฉพาะและมีการก่อกำเนิดของจรรยาบรรณในการสื่อสารที่เน้นความเป็นกลาง องค์การสื่อสารที่เป็นอิสระนี้มีผลในทางที่จะเอื้อต่อการควบคุมระบบราชการกลุ่มผลประโยชน์และพรรคการเมืองซึ่งทำหน้าที่อื่นๆ ในทางการเมืองเพราะเป็นประโยชน์ในการสร้างความสามารถของประชาชน ในการแสดงออกซึ่งข้อวิพากษ์วิจารณ์ความคิดและการทำงานขององค์กรต่าง ๆ เหล่านี้ อีกทั้งยังเอื้อต่อการที่จะมีการไหลเวียนอย่างคล่องตัวของข้อมูลข่าวสารจากสังคมสู่ระบบการเมืองจากโครงสร้างทางการเมืองหนึ่งไปสู่อีกโครงสร้างหนึ่ง ซึ่งรวมกันแล้วเป็นวงจรจากปัจจัยนำเข้าสู่ปัจจัยส่งออกและการป้อนกลับ การสื่อสารทางการเมืองจึงดูเหมือนจะทำหน้าที่ “ควบคุมผู้ควบคุม” (regulates the regulators) กระบวนการในการนำเข้าและส่งออกของระบบการเมืองอีกชั้นหนึ่งซึ่งการที่มันทำหน้าที่นี้มีผลดีต่อการพิทักษ์สิทธิเสรีภาพในระบบการเมืองประชาธิปไตย

การสื่อสารโดยสื่อมวลชนมีโครงสร้างเฉพาะซึ่งทำหน้าที่นี้และจะมีความเป็นมีจรรยาบรรณของความเป็นกลางกำกับอยู่ การสื่อสารทางการเมืองจึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ประชาชนได้รับรู้และเรียนรู้ประสบการณ์ทางการเมือง อุดมการณ์ทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ นับได้ว่าการสื่อสารทางการเมืองเป็นปัจจัยที่สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย การสื่อสารทางการเมืองยังมีบทบาทต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อีก โดยทำให้การกระทำหรือข้อเรียกร้องต่าง ๆ ของปัจเจกบุคคลขยายขึ้นเป็นการกระทำ หรือข้อเรียกร้องที่มีลักษณะเป็นการเมือง มิฉะนั้นประชาชนธรรมดาแต่ละคนก็จะไม่สามารถมีบทบาทในฐานะเป็นส่วนที่ป้อนเข้าสู่ตัวระบบการเมือง ด้วยวิธีการเรียกร้องสิ่งที่มีคุณค่า และให้การสนับสนุนแก่ระบบการเมืองในการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่า ซึ่งนั่นก็คือไม่มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในกิจกรรมของชุมชนและกิจกรรมทางการเมืองในระดับต่างๆ ที่ส่งผลกระทบชีวิตความเป็นอยู่ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเฉพาะในส่วนของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ถือว่าเป็นหลักการสำคัญอย่างหนึ่งในระบอบประชาธิปไตย ที่ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการตัดสินใจ และการกำหนดกิจกรรมต่างๆ ของรัฐ คือ ทำให้ผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองได้มีโอกาสทราบความต้องการของกันและกันอย่างแท้จริง ทำให้การดำเนินนโยบายของรัฐตอบสนองต่อผู้เป็นเจ้าของประเทศในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญต่อการเมืองการปกครองในฐานะเป็นเครื่องชี้วัด การตัดสินใจ เพิ่มความรับผิดชอบ สร้างและพัฒนา สนับสนุนแก่การบริหารประเทศ รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการยอมรับแนวคิดวิธีการใหม่ๆ ในการบริหารประเทศอย่างยั่งยืนและสันสุข การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญต่อการบริหารประเทศ

ภูมิธรรม เวชยชัย (2527 : 34) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตน จัดการและควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม และได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจกำหนดชะตาชีวิตของ

ตนเอง อย่างเป็นตัวของตัวเอง และได้นำเสนอแนวทางการปฏิบัติเพื่อจะให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2530 : 61) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่าเป็น กระบวนการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ชาวบ้านทั้งรูปแบบของส่วนบุคคล และกลุ่มคนต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรม โดยต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ มิใช่เข้ามามีส่วนร่วมเพราะหวังรางวัลตอบแทน และที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมนั้นต้องสอดคล้องกับชีวิตความเป็น ความต้องการ และวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ในชุมชนด้วย

นรนิติ เศรษฐบุตร (2537 : 205) ให้ความเห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมในการกระทำ (Activity) ของแต่ละคน ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ นโยบายของรัฐบาล การมีส่วนร่วมจะมาจากแต่ละบุคคลโดยตรงต่อการตัดสินใจนโยบายของ รัฐบาล เรียกว่า การมีส่วนร่วมโดยตนเอง (Autonomous Participation) และการมีส่วนร่วม ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายทางอ้อมนอกเหนือจากแต่ละบุคคลโดยตรง เรียกว่า การมีส่วนร่วมโดยการถูกระดม (Mobilized Participation) ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการพัฒนา การเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2542 : 138) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม ในลักษณะที่เป็นการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาดังแต่เริ่มต้นจน สิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมคิดหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยี การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งรับประโยชน์ที่เกิดขึ้นจาก โครงการ โดยโครงการดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

คะนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม (2544 : 145) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่า เป็นการ กระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง การบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่อง ต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ที่จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและ ความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล การแสดงความคิดเห็น ให้คำปรึกษา ร่วม วางแผน ร่วมปฏิบัติตลอดจนการควบคุม จากประชาชน

อาทิตย์ วงมุสิก (2545 : 8) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง ประชาชนได้แสดงออกทางพฤติกรรมร่วมกับชุมชน ซึ่งเริ่มจากการที่ประชาชนเข้าใจสภาพที่ แท้จริงของชุมชน และเห็นช่องทางที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้ เมื่อประชาชนกลุ่มใด กลุ่มหนึ่งมีความคิดเห็นสอดคล้องก็จะแสดงออกทางพฤติกรรมร่วมในลักษณะต่างๆ กัน เช่น

ร่วมคิดแก้ปัญหา หาทางเลือกในการแก้ปัญหา และตัดสินใจดำเนินการตามวิถีทางประชาธิปไตยเพื่อบรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ร่วมกัน

ภูสิทธิ์ ชันติกุล, (2553) กล่าวว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง ลักษณะกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนที่แสดงออกมา เช่น การไม่สนใจและเข้าร่วมกิจกรรมใดเลย แสดงตนเป็นผู้สนใจทางการเมืองเช่นรวมพูดคุยเรื่องการเมือง ไปเลือกตั้งเป็นผู้เปิดประเด็นพูดคุยเรื่องการเมือง ให้ความรู้ผู้อื่น พยายามพูดเชิญชวนให้ผู้อื่นไปเลือกผู้ที่ตนสนับสนุน ร่วมประชาสัมพันธ์ทางการเมือง เช่น การสวมเสื้อหรือติดสติ๊กเกอร์ที่รถยนต์ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้นำทางการเมือง บริจาคเงิน สิ่งของช่วยเหลือพรรคการเมือง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ร่วมการประชุม ฟังการหาเสียง แนะนำตัว หรือการชุมนุมทางการเมือง ช่วยรณรงค์หาเสียง สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ร่วมกิจกรรมของพรรคเช่น เข้าร่วมประชุม ดำเนินกิจกรรมหาเงินเข้าพรรคการเมือง เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคการเมือง ร่วมดำเนินกิจกรรมสาธารณะและดูแลกิจกรรมของพรรคการเมือง

เจมส์แอล. เครย์ตัน (2551 : 21-25) กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ดังนี้

1. คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น เนื่องจากกระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณะชนจะช่วยสร้างความกระจ่างให้กับวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบาย และบ่อยครั้งที่มีการมีส่วนร่วมของประชาชนมาสู่การพิจารณาทางเลือกใหม่ๆ ที่น่าจะเป็นคำตอบที่มีประสิทธิภาพที่สุด

2. ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลง แม้ว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมจะต้องใช้เวลาและมีค่าใช้จ่ายมากกว่าการตัดสินใจฝ่ายเดียว แต่การตัดสินใจฝ่ายเดียวที่ไม่คำนึงถึงความต้องการแท้จริงของประชาชนนั้น อาจนำมาซึ่งการโต้แย้งคัดค้านหรือการฟ้องร้องกัน อันทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในระยะยาวเกิดความล่าช้า และความล้มเหลวของโครงการได้ในที่สุด

3. การสร้างฉันทามติ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะสร้างข้อตกลง และข้อผูกพันอย่างมั่นคงในระยะยาวระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน ช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มต่างๆ ลดข้อโต้แย้งทางการเมือง และช่วยให้เกิดความชอบธรรมต่อการตัดสินใจของรัฐบาล

4. การนำไปปฏิบัติง่ายขึ้น การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้ประชาชนมีความรู้สึกของการเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น และทันทีที่การตัดสินใจได้เกิดขึ้น พวกเขาก็อยากเห็นมันเกิดผลในทางปฏิบัติ และยิ่งอาจเข้ามาช่วยกันอย่างกระตือรือร้นอีกด้วย

5. การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าที่เลวร้ายที่สุด เพราะการเปิดโอกาสให้ฝ่ายต่างๆ เข้ามาแสดงความต้องการ และข้อห่วงกังวลตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ จะช่วยลดโอกาสของการโต้แย้ง และการแบ่งฝ่ายที่จะเป็นปัจจัยให้เกิดการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงได้

6. การคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม เนื่องจากกระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใส และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จะสร้างความน่าเชื่อถือต่อสาธารณชน และเกิดความชอบธรรมโดยเฉพาะ เมื่อมีการตัดสินใจในเรื่องที่มีการโต้แย้งกัน

7. การคาดการณ์ความห่วงกังวลและทัศนคติของสาธารณชน เพราะเมื่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้มาทำงานร่วมกับสาธารณชนในกระบวนการมีส่วนร่วม เพราะเขาจะได้รับรู้ถึงความห่วงกังวล และมุมมองของสาธารณชนต่อการทำงานขององค์กร ซึ่งจะทำให้เจ้าหน้าที่สามารถคาดการณ์ปฏิกิริยาตอบสนองของสาธารณชนต่อกระบวนการและการตัดสินใจขององค์กรได้

8. การพัฒนาภาคประชาสังคม ประโยชน์อย่างหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือทำให้ประชาชนมีความรู้ทั้งในส่วนเนื้อหาของเนื้อหาโครงการและกระบวนการตัดสินใจของรัฐ รวมทั้งเป็นการฝึกอบรมผู้นำและทำให้ประชาชนได้เรียนรู้ทักษะการทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

อรรถัย ก๊กผล (2552 : 26-28) กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ สรุปได้ ดังนี้

1. เป็นการเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของประชากร ทำให้การตัดสินใจมีความรอบคอบและได้รับการยอมรับมากขึ้น

2. ลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา โดยปกติกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีค่าใช้จ่าย และใช้ระยะเวลาในระดับหนึ่ง แต่ต้นทุนที่เสียไปกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน จะมีความคุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบการต่อต้านของประชาชนในภายหลัง

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการสร้างฉันทามติ ซึ่งสอดคล้องกับสังคมพหุลักษณะที่มีความหลากหลายของความคิด ทำให้ลดความขัดแย้งในสังคมได้

4. นำไปสู่ความร่วมมือในการปฏิบัติ กระบวนการมีส่วนร่วมทำให้ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และมีความกระตือรือร้นในการช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

5. ช่วยทำให้ผู้บริหารมีความใกล้ชิดกับประชาชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารกับประชาชน

6. เป็นการช่วยพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน รวมทั้งเป็นการฝึกประชาชนในกระบวนการประชาธิปไตย

7. ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนมีความสนใจในประเด็นสาธารณะมากขึ้น

อภิชาติ แสงอัมพร, (2559 : 183) กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

1. เป็นการช่วยให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ตอบสนองต่อความต้องการของรัฐในภาพรวม และส่งผลให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น

2. เป็นการช่วยให้ประชาชนมีพลังในการต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ ในสังคม

3. เป็นการแสดงถึงการช่วยเหลือตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด

4. เป็นเครื่องมือส่งเสริมให้เกิดการยอมรับ การใช้ความคิดใหม่หรือนวัตกรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศและสังคมที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นตัวบ่งชี้หนึ่ง ที่สามารถวัดได้ว่า การเมืองของประเทศนั้นๆ มีการพัฒนาหรือไม่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองถือว่าเป็นกระบวนการทัศน์ใหม่ในระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย ซึ่งการที่ประชาชน หรือประชาสังคม มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านช่องทางต่างๆ เข้าใจบทบาทของตนเองต่อการพัฒนาแนวคิดอุดมการณ์ประชาธิปไตย สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การพัฒนาทางการเมืองได้เป็นอย่างดี สื่อสารมวลชนเป็นเครื่องมือ และช่องทางที่สำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมทางด้านการเมือง จะเห็นได้ว่าการสื่อสารทางการเมืองถือว่าเป็นพลังหลักในการพัฒนาการเมือง และจะนำไปสู่การพัฒนาระบบการเมืองในภาพรวมต่อไป

บทสรุป

การสื่อสารทางการเมือง เป็นกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องต่อการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทศนะ และความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์ทางการเมืองระหว่างบุคคล เป็นกระบวนการพิเศษที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมือง

และทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมการเมือง เป็นกิจกรรมที่แพร่หลายทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตย คือ ทำให้ผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองได้มีโอกาสทราบความต้องการของกันและกันอย่างแท้จริง ทำให้การดำเนินนโยบายของรัฐตอบสนองต่อผู้เป็นเจ้าของประเทศในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมมีส่วนร่วมของประชาชนมีความหมายที่กว้างขวาง สามารถแยกเป็นได้หลายมุมมอง ทั้งในแง่ที่รัฐเป็นผู้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม หรือจากการที่ประชาชนมีจิตสำนึกในการเข้าไปมีส่วนร่วมเอง ในฐานะที่มีความเป็นพลเมือง โดยภาพรวมของการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการกระทำของประชาชนที่ต้องการมีอิทธิพลในกิจกรรมต่างๆ ของรัฐบาลโดยเฉพาะในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาลที่จะส่งผลกระทบต่อประชาชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมที่ประชาชนเข้าไปมีบทบาทเป็นสำคัญที่ส่งผลการกระทำนั้นถึงรัฐบาลหรือผู้นำทางการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การชุมนุมเรียกร้องของประชาชนทางการเมือง การตัดสินใจเชิงนโยบายของรัฐบาลอันมีผลต่อประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม การทำประชาพิจารณ์ ผลแห่งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอาจสำเร็จหรือไม่สำเร็จก็ได้ ไม่วายยุคใดสมัยใดการสื่อสารคือสิ่งที่อยู่คู่กระบวนการต่างๆ ทำให้เกิดการรับรู้ การเข้าใจในนโยบาย เกิดการปฏิสัมพันธ์ เกิดการเชื่อมโยงในทุกๆ ด้าน ทุกระดับ โดยเฉพาะการสื่อสารทางการเมือง ผู้รับสารเข้าใจและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำประชาพิจารณ์ นโยบายต่างๆ ของรัฐบาลขับเคลื่อนไปได้อย่างดี มีการพัฒนาร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

คะเนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม.(2545). แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตาม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 : ปัญหาอุปสรรคและทางออก.

กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

เฉลิมชัย นาคแสนพญา.(2553). การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ

นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

รามคำแหง

- เจมส์แอล. เครย์ตัน.(2551). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม*. แปลโดย ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์, ดร.ถวิลวดี บุรีกุล, ผศ.ดร.เมธิดา พงษ์ศักดิ์ศรี. ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริกัณฑ์ออฟเซต.
- จักษ์ พันธุ์ชูเพชร.(2549). *การเมืองการปกครองไทย "จากยุคสุโขทัยสู่สมัยทักษิณ"*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : พันธ์ กรุ๊ป (Punch Group).
- นรนิติ เศรษฐบุตร.(2537). *การมีส่วนร่วมทางการเมือง*. พิมพ์ครั้งที่ 4. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร.(2542). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร.(2541). *การสื่อสารกับการเมือง*. กรุงเทพฯ : ประสิทธิ์กัณฑ์ แอนด์พรินติ้ง.
- ทวีศักดิ์ หงษ์ทอง.(2556). *กระบวนการศึกษาทางการเมืองกรณีวิกฤตการณ์เขาพระวิหาร*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก.
- พิชิต ทนงค์.(2550). *การสื่อสารทางการเมืองกับการสร้างอัตลักษณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในจังหวัดอุบลราชธานี*. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยรามคาแหง.
- ภูมิธรรม เวชยชัย.(2527). *ขบวนการพัฒนาเอกชนในประเทศไทย : สถานภาพบทบาทและปัญหา*. กรุงเทพฯ: โครงการอาสาสมัครเพื่อสังคม.
- ภูสิทธิ์ ชันติกุล.(2553). *รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ.(2530). *ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน : ประชาชน ข้าราชการ และผู้นำรัฐบาล*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อภิชาติ แสงอัมพร.(2559). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชารัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง*. สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- อรรถัย กักพล.(2552). *คู่มือ การมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับผู้บริหารท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: จรัส สนิทวงศ์การพิมพ์.
- อาทิตย์ วงมุสิก.(2545). (ม.ป.ป.). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล กิ่งอำเภอพนัง จังหวัดสตูล*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

Almond, G. A.(1980). *Comparative politics today: A world view*. Boston: Little
Brown and Company.

Lucian, W. P.(1963).*Communication and political development*. Princeton, NJ:
Princeton University Press.